

UDK 811.163.4'373.7
DOI: 10.33669/KJ2030-31-08
primljeno / received: 1. 10. 2019.
prihvaćeno / accepted: 21. 12. 2019.

IZVORNI NAUČNI RAD

AZRA HODŽIĆ-ČAVKIĆ

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Franje Račkog 1, Sarajevo, BiH
azra.hodzic-cavkic@ff.unsa.ba

Frazeologija *Alise u zemlji čuda*

Sažetak: Budući da je frazeologija plodno tlo za proučavanje specifičnih aspekata kulture kroz jezik, kao i to da je djelo Lewisa Carrolla *Alisa u zemlji čuda* više puta, iz više različitih pera prevedeno na našim prostorima, smatrali smo utemeljenim pobliže preispitati ovo djelo kroz prijevodne ekvivalente idiomskih skupina. U pojedinim slučajevima pokazalo se kako je prijevod daleko "kreativniji" od originala, ali se također potvrđivalo i suprotno. U jedno se treba biti siguran: *Alisa u zemlji čuda* kao nijedno književno ostvarenje prije ili poslije nje nije tako efektno progovorilo jezikom idiomskih skupina upravo o temi idiomskih skupina općenito, jer jezik je zemlja čuda, a Mačak u *Alisi* otjelotvorenje je idiomskih skupina. Ovaj se rad također bavi i redefiniranjem postojećih temelja u frazeologiji s obzirom na iskustvo ogleđanja originala i više prijevoda.

Ključne riječi: *Alisa u zemlji čuda*, frazeologija, idiomске skupine, prijevodni ekvivalenti

1. U prvim stranicama prijevoda *Alise u zemlji čuda* iz pera Antuna Šoljana, Jasminke Ribar, Luke Semenovića i Predraga Raosa uočava se bogat jezik prevodioca u odabiru idiomskih skupina, npr.:

So she was considering in her own mind (as well as she could, for the hot day **made** her **feel** very sleepy and **stupid**), whether the pleasure of making a daisychain would be worth the trouble of getting up and picking the daisies, when suddenly a White Rabbit with pink eyes ran close by her.

(Lewis Carroll, 1998, VolumeOne Publishing Chicago, Illinois)

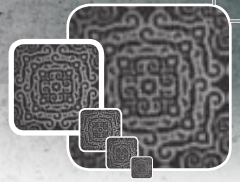
Pa je tako u sebi premišljala (koliko je mogla, jer je tog dana bila vrućina, pa **je** od nje **bila** malo pospana i **tupa**) je li užitak da se isplete vjenčić od ivančica vrijedan muke da ustane i da ivančice nabere, kad iznenada kraj nje protrči Bijeli Zec ružičastih očiju.

(prev. Antun Šoljan, 1985, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb)

Зато она поче да премишља (уколико је могла, јер је дан био тако топао да **је** просто **била жива заспала**) има ли смисла да убере мало белих рада и сплете венчић, кад одједном, Бели Зец, црвенкастих очију, протрча поред Алисе.

(prev. Jasminka Ribar, 2007, Evro-Giunti, Beograd)

There was nothing so very remarkable in that; nor did Alice think it so very much out of the way to hear the Rabbit say to itself, 'Oh dear! Oh dear! I shall be late!' (when she thought it over afterwards, it **occurred** to her that she ought to have wondered at this, but at the time it all seemed quite natural); but when the Rabbit actually took a watch out of its waistcoat-pocket, and looked at it, and then hurried on, Alice started to her feet, for it **flashed across her mind** that she had never before seen a rabbit with either a waistcoat-pocket, or a watch to take out of it, and burning with curiosity, she ran across the field after it, and fortunately was just in time to see it pop down a large rabbit-hole under the hedge.

Samo po sebi to ne bi bilo ništa osobito, niti je Alica držala osobiti neobičnim što čuje kako Zec govori samom sebi: – O bože moj! bože moj! al ću zakasniti! – (kad je kasnije o tome promislila, **palo** joj je **na pamet** da se zapravo i tome morala začuditi, ali u onom času to kao da joj je bilo posve prirodno); ali kad je Zec zbilja izvukao sat iz džepa na prsluku, pogledao na sat i požurio dalje, Alica je skočila na noge: sinulo joj je da nikad prije nije vidjela zeca koji bi imao bilo džep na prsluku, bilo sat da ga iz džepa izvadi i, **izgarajući od znatiželje**, potrčala je po livadi za njim i na sreću stigla baš u posljedni čas da ga vidi kako je strugnuo u veliku zečju rupu pod živicom.

(prev. Antun Šoljan)

Кад је Алиса после мислила о свему томе, **пало** јој је **на памет** да је ипак требало да се зачуди, али тада јој се то чинило сасвим природно. (...) **Сину** јој **у глави** да још никад није видела ни Зеца са џепом за сат, а камоли да из џепа вади сат. **Горећи од радозналости** Алиса се стушти за Зецом преко поља и виде га како шмугну у велику зеčју рупу испод живице.

(prev. Jasminka Ribar)

In another moment down went Alice after it, never once considering **how in the world** she was to get out again.

Ni da **bi okom trepnuo**, a već se Alica zaletjela za njim u rupu, a da je ni malo promislila kako će jadna van.

(prev. Antun Šoljan)

И Алиса се **истог трену (?)** сјури за њим у ту рупу, не помишљајући уопште како ће изаћи из ње.

(prev. Jasminka Ribar)

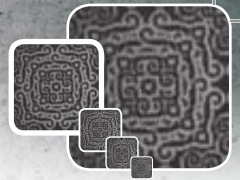
Činjenica da se u dva prijevoda nalazi toliko različitih prijevodnih ekvivalenata prijevoda *Alise u zemlji čuda* izazvala je veliki interes te je dalja potraga za raznolikošću idiomskih skupina u prijevodima *Alise u zemlji čuda* rezultirala konsultiranjem još dva prijevoda. Riječ

je o prijevodima Luke Semenovića i Predraga Raosa.¹ Dio prijevodnih ekvivalenata prezentiran je na nekoliko sljedećih stranica ovog rada. Prva kolona predstavlja original na engleskom jeziku, druge dvije kolone su prijevodi Luke Semenovića, Predraga Raosa i Jasminke Ribar. Četvrta kolona donosi komentar i na original i na njegovu korelaciju s odgovarajućim prijevodima.

<i>Alice's Adventures in Wonderland</i> by Lewis Carroll, VolumeOne Publishing Chicago, Illinois, 1998. (A BookVirtual Digital Edition, v.1.2 November, 2000) Dostupno na: https://www.adobe.com/be_en/active-use/pdf/Alice_in_Wonderland.pdf	<i>Alisa u zemlji čuda</i> , Luis Kerol, Svjetlost Sarajevo, 1989. Prijevod: Luka Semenović	<i>Alisa u zemlji čudesa</i> , Lewis Carroll, Mozaik knjiga – Zagreb, 2004. Prijevod: Predrag Raos / <i>Алиса у Земљи чуда</i> , Луис Керол, Евро-Глунти, Београд, 2007. Прев. Јасминка Рибар	Komentar
“Well, it’s got no business there , at any rate: go and take it away!” (49)	“Ако је! Tamo joj svako nije mjesto . Idi i ukloni је!” (43)	“Mislim, što ona tu uopće radi? Idi i makni је!” (48)	Prijevodni ekvivalent (dalje: PE) ¹ jeste idiomskog karaktera. PE2 nije idiomskog karaktera.
There was a long silence after this, and Alice could only hear whispers now and then , such as, “Sure, I don’t like it, yer honour, at all, at all!” (49)	Poslije toga nastao je dug tajac, pa je Alisa samo ponekad čula neko sašaptavanje kao: “Ама, не допада ми се господару... нимало... баš нимало!” (43)	Usljedila je duga šutnja, za koje je Alisa uspijevala tek tu i tamo razabrati sitan šapat, kao: “А што друго, не свиђа се ни мени, милостиви господине, нимало, баš ни мало!” (48)	PE1 nije idiomskog karaktera. PE2 jeste idiomskog karaktera.
“Why, they seem to put everything upon Bill! ” (50)	“Е, они као да све трпају јадном Билу на леђа! ” (44)	“Mislim, све prebacuju na njegova леђа! ” (49)	PE višekomponentnog glagola iz engleskog jezika (<i>multipart words</i>) jesu idiomskog karaktera.

¹ Ovaj dio prikupljanja korpusa za analizu uradile su studentice Berina Hurem, Ajla Čengić i Belma Eminagić u sklopu obaveza predmeta *Semantika* u akademskoj 2018/2019. godini na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu.

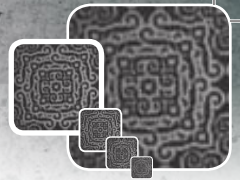
² Broj 1 odnosi se na prvu kolonu prijevoda, a broj 2 na drugu kolonu prijevoda s engleskog jezika.

<p>"I wouldn't be in Bill's place for a good deal: this fireplace is narrow, to be sure, but I think I can kick a little!" (51)</p>	<p>"Nikako ne bih voljela da sam u njegovoj koži..." (44)</p>	<p>Ne bih nizašto bila u njegovoj koži. (49)</p>	<p>PE jesu idiomskog karaktera. PE1 ima doziranu modalnost pomoću glagola "voljeti", što ga razlikuje od PE2.</p>
<p>I know is, something comes at me like a Jack-in-the-box, and up I goes like a sky-rocket! (52)</p>	<p>Znam samo da je nešto jurnulo na mene, kao čupoglavac iz kutije, i odjednom sam poletio uvis kao raketa! (45)</p>	<p>... znam samo, izletjelo nešto kao na feder, i odoh ja u nebo kao protugradna raketa! (49)</p>	<p>PE jesu idiomskog karaktera. Idiomski karakter prilagođen je razumijevanju na južnoslavenskom prostoru. U balkanskoj kulturi nepoznanica je leksikalizacija imena Jack unutar idiomskih skupina (dalje: IS); međutim, internacionalizacija svjetskih medija urodila je plodom te su se prevodioci dobro snašli poređenjem sa "čupoglavcem iz kutije" i "federom".</p>
<p>...and Alice called out as loud as she could... (52)</p>	<p>Na to Alisa viknu što je grlo nosi. (45)</p>	<p>... na što je Alisa drekнула koliko je grlo nosi. (50)</p>	<p>PE jesu idiomskog karaktera: original je adaptiran na taj način bez obzira na to što nije idiomskog karaktera.</p>
<p>There was a dead silence instantly, and Alice thought to herself... (52)</p>	<p>Odmah nastade grobni muk. (45)</p>	<p>Isti je čas zavladala grobna tišina, a Alisa je pomislila: (50)</p>	<p>PE jesu idiomskog karaktera i predstavljaju jedan od tzv. internacionalnih IS u kojima se pojam tišine konceptualizira kao ne-govor, tj. odsustvo iz živih, kojima je komunikacija ono što ih čini živima.</p>
<p>... a shower of little pebbles came rattling in at the window, and some of them hit her in the face. (53)</p>	<p>... kiša kamenčića zafijuka kroz prozor i neki je lupiše po licu. (45)</p>	<p>Ali se nije morala dugo premišljati, jer je sljedećeg trenutka po prozoru zaštroptao pravi pljusak kamenčića, a neki su je i pogodili u nos. (50)</p>	<p>PE nisu idiomskog karaktera, ali je zanimljivo također konstatirati internacionalizaciju s obzirom na doslovni prijevod mjernog kvantifikatora "kiša", koji se dobro uklapa u nekim drugim IS, npr. padaju batine kao kiša; plakati kao kao kiša; dosadan kao kiša; kiša je kao u ruci; lije kiša kao iz kabla; ne znati ni s kiše pobjeći i sl.</p>

“I’ll put a stop to this” (53)	“Sad ću ih ja umiriti” (45)	“Moram ovo prekinuti.” (50)	PE nisu idiomskog karaktera iako se ima na umu ista slika koja je u originalu konceptualizirana kao komunikativna situacija u kojoj se znakom “stop” nešto može prekinuti.
“You’d better not do that again!” which produced another dead silence . (53)	To opet izazva grobni muk . (45)	“Daj probajte još jedanput!” Što je izazvalo još jednu grobnu tišinu . (50)	PE jesu idiomskog karaktera, kao i u prethodnom slučaju upotrebe iste IS.
... a bright idea came into her head. (53)	... odjednom sinu spasonosna misao . (45)	Alisa je tada iznenađeno opazila da se kamenčići, dok leže na podu, pretvaraju u kolačiće, pa joj je naumpala sjajna zamisao . (50)	PE jesu idiomskog karaktera: sve tri slike imaju pozadinsku konceptualizaciju nove misli, dobre ideje koja se doživljava kao da je neko upalio svjetlo u mraku te se koristi u sva tri slučaja leksema koja ima značenje nečeg svijetlog: <i>bright, sinuti, sjajna</i> . ³
it’s sure to make some change in my size; (53)	... sigurno će doći do neke promjene u mom rastu. (45)	Ako pojedem kolačić, pomislila je, “sigurno će mi se promijeniti rast .” (50)	PE nisu idiomskog karaktera, ali se javlja korelacija sa dekomponiranim predikatima (PE2).
They all made a rush at Alice the moment she appeared, but she ran off as hard as she could , and soon found herself safe in a thick wood. (53/54)	Čim se Alisa pojavila, svi jurnuše na nju , ali ona potrča što je noge nose i ubrzo se sakri u neku gustu šumu. (45/46)	Čim se pojavila, svi su joj poletjeli ususret , no ona se okrenula i potrčala koliko je noge nose i uskoro se našla na sigurnom , u gustoj šumi. (50)	PE1 jeste idiomskog karaktera. PE2 nije idiomskog karaktera.

³ Naprimjer, konceptualna metafora ZNATI JE VIDJETI / IDEJE SU SVJETLOST vrlo je prisutna u likovnoj i filmskoj umjetnosti. Za veći dio ovih likovnih ostvarenja možemo reći da pripadaju nelingvističkim metaforama, tačnije piktoralnim metaforama, kako ih naziva Katz (Katz et al. 1998: 28). U crtanim filmovima razumijevanje određene pojave ili zamisli obično biva prikazano pomoću upaljene sijalice iznad glave junaka tog crtanog filma. Ona jasno aludira na svjetlo koje omogućava da se određeni entitet bolje vidi, odnosno prepozna / spozna. Riječju, mi pretpostavljamo da zbog boljih svjetlosnih uvjeta nešto bolje možemo racionalno opisati kao podražaj iz vanjske stvarnosti. Za isti taj fenomen postoji niz idiomskih skupina koje u potpunosti odgovaraju istom modelu konceptualne metafore, kao npr.: *upalila se (nekome) lampica*. I u kontekstu dijahronijske semantike dokazane su veze između prozirnosti / vidljivosti određenog objekta i razumijevanja istog tog objekta. “Za hrvatski je dijakronijskim metodama utvrđeno da leksem *jasan* i izrazi s osnovom *jasn-* kroz povijest mijenjaju značenja od vidljivosti i prozirnosti prema razumijevanju i shvaćanju” (Raffaelli i Kerovec 2008: 154–165 prema Stanojević 2013: 14).

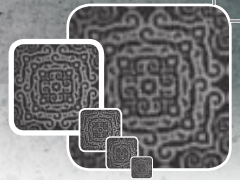

the only difficulty was, that she had not the smallest idea how to set about it; (54)	Jedino je bilo nezgodno što nije imala ni pojma o pojmu kako da je i ostvari. (46)	nevolja je bila samo u tome što nije imala ni najblažeg pojma kako da ga izvede (51)	PE jesu idiomskog karaktera. Kod navedenih PE treba primijetiti i veliku značajnsku potrošenost s obzirom na frekvenciju u razgovornom stilu mladih.
a little sharp bark just over her head made her look up in a great hurry. (54)	... odjednom je trže neki oštar lavež nad samom glavom i ona uplašeno pogleda uvis. (46)	... al oštar krik nad njom natjera je da žurno podigne glavu.	PE djelomično jesu idiomskog karaktera.
then Alice, thinking it was very like having a game of play with a carthorse, and expecting every moment to be trampled under its feet (56)	Alisi se to učini kao da se igra sa nekim teškim teglećim konjem, koji bi je svakog trenutka mogao zgaziti pod kopitima . (46)	... pa je tada Alisa, pomislivši kako sve to sličiti razigranom trčkanju pred kopitima fijakerskog konja, te u strahu da bi je svakog časa moglo izgaziti, (51)	PE jesu idiomskog karaktera ili pretendiraju to biti: s obzirom na otjelotvorenje jezika u <i>Alisi</i> teško je procijeniti potpuno sigurno. Treba imati na umu da je za IS veoma važna pozadinska motivacija.
This seemed to Alice a good opportunity for making her escape , so she set off at once , and ran till she was quite tired and out of breath , and till the puppy's bark sounded quite faint in the distance. (56)	Alisi se to učini zgodna prilika da umakne , pa odmah potpraši pete . Trčala je i trčala dok se nije sasvim umorila i zaduvala, a lajanje kučeta jedva je čula u daljini. (47)	... što se Alisi učini dobrom zgodom za bijeg ; u koji smjesta i krenu , pa nastavi trčati sve dok se sasvim ne zamori i ostade bez daha , te dok štenčev lavež sasvim ne oslabi u daljini. (52)	PE jesu idiomskog karaktera. Oba PE pripadaju tzv. somatskim s obzirom na činjenicu da uzimaju kao jednu od komponenata dio čovjekovog tijela.
... and her eyes immediately met those of a large blue caterpillar, that was sitting on the top with its arms folded , quietly smoking a long hookah, and taking not the smallest notice of her or of anything else . (57/58)	... i pogledala pravo u oči neke velike plave gusjenice, koja je skrštenih ruku sjedjela na pečurci i mirno pučkala dugačak čibuk nargile, ni brigeša je ni za nju, ni za cijeli svijet . (47)	Sjedila je na njoj, ruku prekrizhenih na prsima , pa čibukala iz nargile, malo mareći i za nju i za sve drugo na svijetu. (53)	PE jesu idiomskog karaktera. Oba PE pripadaju tzv. somatskim s obzirom na činjenicu da uzimaju kao jednu od komponenata dio čovjekovog tijela. Treba obratiti pažnju na PE1 koji riječju "brigeša" sakriva multileksikalnost: "Ništa ne brine".
I—I hardly know , sir... (60)	Ja... ja to, zasad, gotovo ne znam ni sama , gospodo... (48)	"Ja... mislim, to u ovom času jedva da i sama znam, gospodo " ... (54)	PE jesu idiomskog karaktera. U samom originalu riječ je o upotrebi alonžmana koji je nastao iz konceptualne metafore VIŠE PROSTORA JE VIŠE SADRŽAJA. ⁴

⁴ Odnosno, riječ je o konceptualnoj metafori VIŠE JE BOLJE. Ukoliko pisac osjeti potrebu naglasiti neki sadržaj, može se poslužiti postupkom reduplikacije i time ukazati na veću količinu sadržaja. Npr., "Trčao je i trčao, i trčao, i trčao" znači više trčanja od običnog trčanja iskazanog predikatnom rečenice: "Trčao je". Takvu konceptualnu metaforu nalazimo i u primjerima s alonžmanom (većeelika greška) ili produženim akcenatskim cjelinama (mâma).

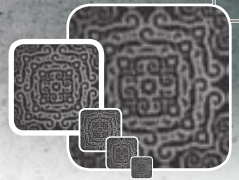
“ Explain yourself? ” (60)	Izjasni se! (48)	“Daj objasni što time misliš!” (55)	U originalu se pojavljuje korelacija prema povratnim glagolima u bosanskom jeziku.
“ I can’t explain myself, I’m afraid, sir, ” said Alice, “ because I’m not myself, you see. ” (60)	“Bojim se da ne mogu da se izjasnim , gospođo”, odgovori Alisa, “ jer, znate, ja nisam ja. ” (48)	“Bojim se, gospođo, da ne mogu objasniti što ja time mislim”, odgovori Alisa, “ zato što, vidite, ja više nisam ja. ” (55)	U originalu se pojavljuje korelacija prema povratnim glagolima u bosanskom jeziku. Drugi dio sadrži kva-ziidiomsku skupinu baziranu na zanimljivoj tautologiji.
“ I’m afraid I can’t put it more clearly ” (60)	“Na žalost, ne mogu da budem jasnija” (48)	“Bojim se da to ne bih znala izraziti jasnije”... (55)	PE nisu idiomskog karaktera, ali su bazirani na istom modelu kao konceptualna metafora ZNATI JE VIDJETI / IDEJE SU SVJETLOST.
Alice could not think of any good reason, and as the Caterpillar seemed to be in a very unpleasant state of mind , she turned away. (61)	To pitanje zbuni Alisu, pa kako nije mogla da se sjeti nekog zgodnog razloga, a Gusjenica je bila nekako vrlo namćorasta , okrete se i pođe. (49)	... a Gusjenica je, po svemu sudeći, bila u vrlo nezgodnom stanju duha , okrenula se od nje. (55)	PE nisu idiomskog karaktera, a PE2 pokazuje potrebu približavanja originalu.
“ Keep your temper, ” said the Caterpillar. (62)	“ Treba da umiješ da se savlađuješ ”, reče Gusjenica. (49)	“ Čuvaj živce ”, rekla je Gusjenica. (56)	PE1 više odgovara multi-leksikalnosti usloženog predikata, a PE2 jeste idiomskog karaktera.
“Is that all?” said Alice, swallowing down her anger as well as she could. (62)	“Je li to sve?”, upita Alisa, savlađujući srdžbu što bolje. (49)	“I to je sve?” rekla je Alisa, pa progutala bijes kako je znala i umjela. (56)	PE1 pokazuje korelaciju s dekomponiranim predikatom, a PE2 ima odlike IS.
Alice thought she might as well wait, as she had nothing else to do, and perhaps after all it might tell her something worth hearing . (62)	Alisa pomisli da može i da pričeka, jer i inače nije imala šta da radi. Možda će joj ipak reći nešto što će dobro doći . (49)	Alisa je pomislila kako bi možda mogla i pričekati, jer ionako nije imala drugog posla , a možda bi joj na kraju i mogla reći nešto vrijedno slušanja . (56)	Oba PE imaju odlike IS, s tim da u slučaju PE2 ponovo konstatiramo nastojanje prevodioca da bude dosljedan originalu.
Why, I do it again and again . (63)	Sad znam da u glavi imam prazninu, pa bezbrižno na njoj dubim . (50)	... pamet sasvim minu, Činim to stalno i bez srama.” (57)	PE1 ima odlike IS, a PE2 je bez idiomskog karaktera, iako je original nastao iz konceptualne metafore VIŠE JE BOLJE. U PE2 se navedena metafora prenosi u vidu riječi “stalno”.

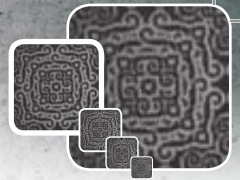
I kept all my limbs very supple. (64)	Vodio sam računa o sebi. (50)	“U mladosti gipkim držao sam ude”, (57)	PE1 pokazuje korelaciju s dekomponiranim predikatom; PE2 ima odlike IS.
Alice said nothing: she had never been so much contradicted in her life before, and she felt that she was losing her temper. (67)	Alisa je ćutala. Još joj nikad u životu niko nije toliko protivrječio i osjećala je da se jedva obuzdava. (52)	Alisa na ovo ne reče ništa; nikad joj još niko u životu nije toliko proturječio, pa je osjetila da gubi živce. (58)	PE jesu idiomskog karaktera.
“The other side of what?” thought Alice to herself. (68)	“Jedna strana, čega? Druga strana, čega?” pomisli Alisa. (52)	... upitala se Alisa u sebi. (59)	PE nisu idiomskog karaktera, ali su sve tri slike motivirane unutrašnjim monologom.
... and in another moment it was out of sight. (68)	... i učas je nestade. (52)	“Gljive”, odgovori Gusionica, baš kao da je to pitanje iz govora naglas; trenutak se potom izgubi iz vida. (59)	PE2 jeste IS.
...but she felt that there was no time to be lost. (69)	Osjećala je da ne smije ni časa časiti... (53)	... ali je osjećala da nema vremena za gubljenje, ... (59)	PE jesu idiomskog karaktera.
... she set to work at once to eat some of the other bit. (69)	... pa odmah pokuša da pojede malo od drugog komada. (53)	... stoga se smjesta bacila na drugi komadić i odgrizla zalogaj. (59)	PE2 pokazuje korelaciju s dekomponiranim predikatom (up. baciti se na posao).
“I haven’t the least idea what you’re talking about,” said Alice. (71)	“Uopšte nemam pojma o čemu ti to govoriš”, reče Alisa. (54)	“Nemam ni najblažeg pojma o čemu ti to zapravo”, reče Alisa. (61)	PE jesu idiomskog karaktera. Kod navedenih PE treba primijetiti i veliku značenjsku potrošenost s obzirom na frekvenciju u razgovornom stilu mladih.
Alice was more and more puzzled, but she thought there was no use in saying anything more till the Pigeon had finished. (71)	Alisa se sve više i više čudila, ali je vidjela da nema smisla da kaže bilo šta dok Grlica ne završi. (54)	Alisa je osjećala sve veću zbunjenost, ali je pomislila kako nema smisla ništa govoriti sve dok Golub ne izgovori svoje. (61)	PE1 pokazuje motiviranost konceptualne metafore VIŠE JE BOLJE. PE2 pokazuje korelaciju s dekomponiranim predikatom (up. osjećati mržnju).
“Why, I haven’t had a wink of sleep these three weeks!” (72)	“Ama, oka nisam sklopila već pune tri nedjelje!” (54)	Mislim, u zadnja tri tjedna nisam ni oka sklopio! (61)	PE jesu IS.

“A likely story indeed!” (72)	“Ih, pričam ti priču!” (54)	“O, uvjerljive li priče!” (61)	PE1 jeste IS utemeljena na principu tautološke motiviranosti (ponavljanje korijenskog morfema u vidu tzv. unutrašnjeg objekta). PE2 više služi kao komentar.
“Well, be off, then!” (73)	“E, idi onda odavde” (55)	“Mislim, onda se čisti !” (62)	PE1 je bez idiomskih implikacija. PE2 funkcionira kao dio žargonskog sloja jezika.
... and she set to work very carefully... (74)	... vrlo oprezno poče da gricka ... (55)	... pa se vrlo pažljivo prihvatila posla . (62)	Oba PE imaju različit odjek idiomске kreativnosti, a PE2 pokazuje upotrebu imenica “posla”, koja predstavlja ostatak dvojine i dio je mnogih drugih IS: <i>ženska posla, bapska posla, naša posla, ciganska posla, čorava posla, đavolska posla</i> .
“I should frighten them out of their wits !” (75)	“Ama, izbezumio bi se od straha !” (56)	“svakako neće biti dobro da dođem ovako velika; mislim, poludjet će od straha !” (63)	PE jesu IS.
... grinning from ear to ear . (82)	... razvukavši usta od uвета do uвета . (59)	... i velika mačka što je sjedila na ognjištu i cerila se od uha do uha . (68)	Motiv za prijevod imena mačka iz originala: Cheshire cat nastalo je od “grin like a Cheshire cat”, što se kod nas može prevesti (i prevodi) kao <i>cerekati se</i> . S obzirom na tu činjenicu – različiti prijevodi koriste se ovim: Kezalo, Cerekalo, Mačor Kezalo.
... then followed a shower of saucepans, plates, and dishes . (83)	... a za njima poletje čitav pljusak šerpi, tanjira i činija . (60)	... a potom je uslijedio pljusak tava, pladnjeva, tanjura . (68)	PE nisu idiomskog karaktera, ali je zanimljivo također konstatirati internacionalizaciju s obzirom na doslovni prijevod mjernog kvantifikatora “pljusak”.

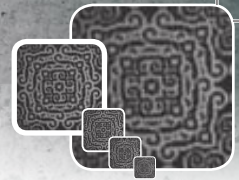
If everybody minded their own business " (84)	"Kad bi svako gledao svoja posla " (60)	"Kad bi svatko gledao svoja posla " (69)	Oba PE imaju različit odjek idiomске kreativnosti, a PE2 pokazuje upotrebu imenica "posla", koja predstavlja ostatak dvojine i dio je mnogih drugih idiomских skupina: <i>ženska posla, bapska posla, naša posla, ciganska posla, čorava posla, đavolska posla.</i>
"By-the-bye, what became of the baby?" (92)	" Pade mi na pamet: šta je bilo sa bebom?" (65)	" Usput rečeno, što je bilo s bebom?" ... (75)	PE1 jeste idiomskog karaktera, PE2 funkcionira kao komentar.
"I said pig," replied Alice; "and I wish you wouldn't keep appearing and vanishing so suddenly: you make one quite giddy. " (93)	"Prase", odgovori Alisa. "I molim te da se ne pojavljuješ i ne iščezaš tako iznebuha da me hvata vrtoglavica. " (65)	"Rekoh svinja", reče Alisa, "a bilo bi mi drago i da se prestaneš tako naglo pojavljivati i nestajati: sve mi se zavrtjelo u glavi. " (76)	PE jesu idiomskog karaktera.
She had not gone much farther before she came in sight of the house of the March Hare. (94)	Tek što malko odmače, ugleda kuću Martovskog Kunića. (66)	Ne prođe dugo, kad ugleda kuću Ožujskoga Zeca. (76)	Original pokazuje korelaciju sa strukturom dekomponiranih predikata: <i>doći u vidokrug – pojaviti se.</i>
Alice had been looking over his shoulder with some curiosity. (99)	Alisa je sve to ljubopitljivo gledala preko njegovog ramena. (69)	Алиса је све то гледаа преко његовог рамена, а била је врло радознала. (49)	Prijevodni ekvivalenti jesu idiomskog karaktera.
"Of course not," Alice replied very readily: "but that's because it stays the same year for such a long time together." (100)	Dabome da ne pokazuje, – odgovori Alisa kao iz puške. – Ali to je zato što godina tako dugo traje.	– Па свакако да не показује! – Алиса спремно одговори. – Али то је зато што једна иста година дуго траје. (49)	PE jesu idiomskog karaktera, ali različitog tipa.
For instance, suppose it were nine o'clock in the morning, just time to begin lessons: you'd only have to whisper a hint to Time, and round goes the clock in a twinkling! (102)	Na primjer, recimo, da je devet sati ujutru, taman vrijeme da počnu časovi u školi, a ti bi samo namignula Vremenu, i ode kazaljka okolo u tren oka! (70)	На пример, рецимо да је девет сати ујутру, таман кад почињу часови у школи: треба само да намигнеш Времену и оде казаљка у круг док трепнеш! (50)	PE jesu idiomskog karaktera. Sva tri na isti način koceptualiziraju vrijeme.

A bright idea came into Alice's head. (104)	Alisi odjednom sinu u glavi. (72)	Алиси тада нешто сину у глави. (51)	PE jesu idiomskog karaktera: sve tri slike imaju pozadinsku konceptualizaciju nove misli, dobre ideje koja se doživljava kao da je neko upalio svjetlo u mraku te se koristi u sva tri slučaja leksema koja ima značenje nečeg svijetlog: <i>bright, sinuti, sjajna.</i>
The Dormouse had closed its eyes by this time, and was going off into a doze , but, on being pinched by the Hatter, it woke up again with a little shriek, and went on: "—that begins with an M, such as mousetraps – you know you say things are 'much of a muchness' – did you ever see such a thing as a drawing of a muchness?" (109)	Dotle je Puh već zatvorio oči i tonuo u san , ali ga Šeširdžija uštinu, pa on malko vrisnu, probudi se i nastavi: – što počinje na slovo M, kao mišolovke, i mjesec i misao, i mnogostruk... znaš, kaže se da je nešto mnogo mnogostruko... Jesi li ikad vidjela silu neke mnogostrukosti? (75)	Пух је за то време већ заклопио очи и тонуо у сан , али га Шеширџија ушти-ну и он се опет пробуди крикнувши и настави: – Све што почиње са М као што је мишоловка, месец, мисао и множина, знаш, то је као да има нечег много... да ли си икад видела нешто као цртеж множине. (53)	PE jesu idiomskog karaktera.
Always lay the blame on others! (112)	Uvijek svali krivicu na drugoga. (77)	Опет сваљујеш кривицу на другог! (55)	PE jesu idiomskog karaktera.
... "and besides, what would be the use of a procession," she thought, "if people had all to lie down on their faces , so that they couldn't see it?" (115)	A osim toga, pomisli, šta će i povorka, ako svi treba da zabiju nos u zemlju i ne mogu da je vide? (79)	Ако сви треба да забију нос у земљу и не могу ништа да виде! (56)	PE jesu idiomskog karaktera, i to zoonimskog tipa.
"Get up!" said the Queen in a shrill, loud voice , and the three gardeners instantly jumped up, and began bowing to the King, the Queen, the royal children, and everybody else. (118)	Ustanite! – zakriješta kraljica na sav glas. (80)	Устаните! – рече Краљица пискавим гласом а три баштована одмах скочише на ноге и поклонише се Краљу и Краљици, краљевској дјечи и свима осталима. (57)	PE pokazuju korelaciju engleskog idioma s adverbijalom načina u bosanskom jeziku.

<p>“She boxed the Queen’s ears” – the Rabbit began. Alice gave a little scream of laughter. (120)</p>	<p>Ošamarila je Kraljicu..., – počе Zec, a Alisa već prасnu u smijeh. (81)</p>	<p>– Ошамарила је Краљицу – поче Зец, Алиса се зацени од смеха. (58)</p>	<p>PE јесу идиомског карактера.</p>
<p>The chief difficulty Alice found at first was in managing her flamingo: she succeeded in getting its body tucked away, comfortably enough, under her arm, with its legs hanging down, but generally, just as she had got its neck nicely straightened out, and was going to give the hedgehog a blow with its head, it would twist itself round and look up into her face, with such a puzzled expression that she could not help bursting out laughing... (121–122)</p>	<p>Ispočetka Alisa nikako nije umjela da namjesti svog flaminga. Najzad joj pođe за rukom да му тијело, s nogama nadolje, доста zgodno namjesti pod mišku, ali kad god bi mu lijeпо ispravila vrat i htjela да njegovom glavom удари јежа, on bi se izvio i tako је zbunjeno pogledao, да је morala prsnuti u smijeh. (81–82)</p>	<p>Најтеже је било за Алису наместити фламинга; успела је, додуше, да његово тело zgodno намести испод мишке, са обешеним ногама, али кад би му ставила врати онако како треба и спремила се да замахне и његовом главом погоди јежа, фламинго би извдио врат и погледао Алису у лице тако збуњено да је она морала прснути у смех. (58)</p>	
<p>They’re dreadfully fond of beheading people here: the great wonder is, that there’s any one left alive! (123)</p>	<p>Oni страшно vole да skidaju glave. Pravo је чудо што је још неко uопште i остао živ. (82)</p>	<p>Њима није ништа да неком одсеку главу; чудо да је ико остао жив! (59)</p>	<p>Jedan od primjera u kojima se čitaočevom maštom i pažnjom igra i autor i prevodioci. Budući da se ovdje koristi u doslovnom značenju, ova IS zapravo služi kao jedan od motiva fantastičkog romana.</p>
<p>And the executioner went off like an arrow. (129)</p>	<p>Dželat odjuri kao strijela. (85)</p>	<p>И целат полете као стрела. (61)</p>	<p>PE јесу идиомског карактера. Očигледном је ријеч о још једном internacionalizmu.</p>
<p>“Ah well! It means much the same thing,” said the Duchess, digging her sharp little chin into Alice’s shoulder as she added, “and the moral of that is – Take care of the sense, and the sounds will take care of themselves.” (133)</p>	<p>Ah da! То је gotovo jedno te isto, – odgovori Vojvotkinja, zabivši svoju oštru malu bradu o Alisino rame, pa dodade: – A pouka iz toga је. “Vodi računa o smislu, a glas će već voditi računa o sebi”. (87)</p>	<p>A па то је једно те исто – рече Војвоткиња забадајући своју малу шиљату браду у Алисино раме, па додаде – а поука је: “Води рачуна о смислу а глас ће водити рачуна о себи.” (64)</p>	<p>Korelacija sa dekomponiranim predikatom (<i>voditi računa – računati</i>).</p>

But here, to Alice's great surprise, the Duchess' voice died away , even in the middle of her favourite word 'moral,' and the arm that was linked into hers began to tremble. (135)	Uto joj glas odjednom zape u grlu , i to baš usred njene omiljene riječi "pouka", a ruka kojom je držala Alisu pod ruku poče da dršće. (89)	Али у том тренутку, за дивно чудо , Војвоткиња заћута баш усред њене омиљене речи, а Алиса осети како јој рука којом ју је држала задрхта. (65)	PE1 jeste idiomskog karaktera. PE2 ima odlike pragmatičkog frazema.
"Now, I give you fair warning," shouted the Queen, stamping on the ground as she spoke; "either you or your head must be off , and that in about half no time!" (136)	Slušaj, pošteno te opominjem! – dreknu Kraljica i tresnu nogom o zemlju. – Ili mi se gubi s očiju , ili ćeš izgubiti glavu... i to smjesta! (89)	Опомињем те док је време – викну Краљица и тресну ногом о земљу – или ти и твоја глава морају нестати , и то сместа! (65)	PE1 jeste idiomskog karaktera. PE2 pokazuje odlike slobode u prijevodu.
The other guests had taken advantage of the Queen's absence, and were resting in the shade: however, the moment they saw her, they hurried back to the game, the Queen merely remarking that a moment's delay would cost them their lives . (136)	Ostali igrači iskoristili su priliku dok Kraljice nije bilo i odmarali se u hladovini, ali čim je ugledaše, brzo se vratiše igri, a Kraljica samo napomenu da će svako ko ma i trenutak oklijeva platiti to glavom . (89)	Осталим гостима је добро дошло што је Краљица отишла с игралишта и одмарали су се у хладовини, али чим је угледаше, журно се вратише игри, а Краљица задовољно примети да ће свако ко оклева остати без главе . (56)	PE jesu idiomskog karaktera.
"Same as if he had a bone in his throat " (147)	"Baš kao da joj je kost zapela u grlu " (95)	"Kao da joj je zapela kost u grlu ", ... (111)	PE jesu idiomskog karaktera.
... suddenly dropping his voice . (149)	... odjednom spustivši glas . (96)	... reče Lažljiva Kornjača, a Alisa se savim zbunila i samo odmahнула glavom . (112)	PE1 jeste idiomskog karaktera. PE2 pokazuje leksikalizaciju neverbalnih znakova.
"There's a porpoise close behind us, and he's treading on my tail ." (151)	"Kornjača je tu za nama i njuškom me golića." (97)	"Dupin nam je za petama , zubi rep mi stružu." (113)	PE2 jeste idiomskog karaktera.
"See how eagerly the lobsters and the turtles all advance! " (151)	"Gle, kornjače i jastoge kako topću nogama ." (97)	Gle jastoge i kornjače, veseli ih nosi b'jes! (113)	PE jesu idiomskog karaktera.
"You have baked me too brown, I must sugar my hair ." (157)	"U šerpi je vruće; brk mi već gori!" (101)	... pa ću morat šećeriti vlasi . (118)	PE nisu idiomskog karaktera, ali je slikoviti idiom iz engleskog jezika preveden kako mu i doslovna konceptualizacija nalaže.

The Mock Turtle sighed deeply, and began, in a voice sometimes choked with sobs... (159)	Lažna Kornjača duboko uzdahnu i poče da pjeva gušeći se u jecajima... (103)	Našto Lažljiva Kornjača duboko uzdahne pa započe, i to glasom koji se povremeno gušio u jecajima: (119)	PE jesu idiomskog karaktera.
... so she began looking at everything about her to pass away the time. (163)	... pa ona poče da gleda po dvorani da prekrati vrijeme. (104)	No sve je slutilo da od toga neće biti ništa, pa se počela ogledavati za nečim čime bi ubila vrijeme. (121)	PE jesu idiomskog karaktera, za razliku od originala.
The Hatter looked at the March Hare, who had followed him into the court, arm-in-arm with the Dormouse. (167)	Šeširdžija pogleda Martovskog Kunića, koji je ušao za njim u sudsku dvoranu, ruku pod ruku sa Puhom. (106)	Klobučar je pogledao Ožujskoga Zeca, koji je došao za njim, ruku pod ruku s puhom Spiš-Mišom. (124)	PE jesu idiomskog karaktera – internacionalnog tipa.
... he kept shifting from one foot to the other... (168)	On poče da se premješta s noge na nogu... (107)	I dalje se nastavio premještati s noge na nogu... (125)	PE jesu idiomskog karaktera.
“Never mind!” said the King, with an air of great relief. (175)	“Utoliko bolje!”, odahnu Kralj, kao da mu je velik kamen pao sa srca. (110)	“Ma nije ni važno!” reče Kralj tonom velikog olakšanja. (129)	PE1 jeste idiomskog karaktera.
... for the accident of the gold-fish kept running in her head ... (177)	... jer joj se nezgoda sa zlatnim ribicama motala po glavi ... (112)	... jer joj se ona nesreća sa zlatnim ribicama nije prestala vrtjeti po glavi ... (130)	PE jesu idiomskog karaktera.
I don't believe there's an atom of meaning in it. (184)	“Ona vjeruje da u tome nema ni trunke smisla. ” (116)	“Ona vjeruje da u tome ima i atom smisla. ”... (135)	PE nisu idiomskog karaktera, ali se pod utjecajem originala pojavljuje isti mjerni kvantifikator “atom”.

2. Navedeni prijevodni ekvivalenti primjeri su primjene načela koje Andreas Langlotz naziva idiomskom kreativnošću. Idiomska kreativnost nije samo refleks jezičke kreativnosti, niti je primjena usvojenog jezičkog znanja određene jezičke zajednice. Idiomska kreativnost podrazumijeva ponovno aktiviranje mogućih semantičkih veza u frazikonu i leksikonu općenito. Idiomska kreativnost znači i jačanje veza među jedinicama mentalnog leksikona svaki put kad je upotrijebljena – time se mogućnost daljeg jačanja idiomskih skupina omogućava kroz promjenu same jedinice. To znači da svaka idealizirana / kanonska / uzualna / rječnička forma idiomске skupine prirodno

ima težnju da, mijenjajući svoju strukturu, zadrži svoj status aktivnog člana mentalnog leksikona te se i ovime potvrđuje da *stalnost na tom svijetu samo mijena jest*⁵ (Heraklit, Preradović).

Idiomatic creativity reveals the Cheshire-cat-like nature of idiomatic constructions: by analogy with the behaviour of this strange creature, idiomatic creativity captures the varied evocation of a relatively stable idiomatic construction in a specific context of use. Thus, rather than just being reproduced, idioms can be varied in discourse; in the same way as the Cheshire cat, these constructions may change their conventional appearance: parts of their conventional formal and semantic substructures can be highlighted with others changing or fading away.

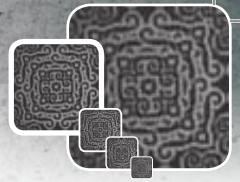
(Langlotz 2006: 8–9)

U nastojanju da se prijevod i original ogledaju jedan u drugome kao u ogledalu, stanoviti problemi javljali su se prilikom razrješenja prave prirode upotrijebljenih prijevodnih ekvivalenata. Budući da se uvijek radi o prijevodu smisla, naravno, ovdje se odbacuje mogućnost neprevodivosti idiomskih skupina, ali se sasvim očekivano ne može prijevod idiomskih skupina razumjeti na isti način kada se prevode i “obične” jezičke jedinice. Pod običnim jezičkim jedinicama podrazumijevamo sklopove koji nisu uvjetovani kulturom u kojoj nastaju, odnosno ovime se želi naglasiti sekundarna nominacija idiomskih skupina. Kad je riječ o navedenim problemima u razumijevanju prijevodnih ekvivalenata, javili su se problemi sljedeće prirode:

- a. da li je svaka idomska skupina iz engleskog jezika prevedena idiomskom skupinom,
- b. da li postoji oblik koji se u bosanskom jeziku razumijeva kao idomska skupina, a to nije slučaj i u engleskom originalu,
- c. koliko jedinica ulazi u sastav idomske skupine i od čega to zavisi,
- d. kako smjestiti veliki broj dekomponiranih predikata pomoću kojih se izražava poseban oblik idomske kreativnosti.

⁵ “Sunce žarko sjeda i skoro će sjest. / Stalna na tom svijetu / Samo miena jest” Pjesma *Mujezin* (Petar Preradović (1997), *Izabrana djela*, Matica hrvatska, Zagreb).

Svi navedeni problemi izrodili su nekoliko sistemski orijentiranih načela. Naime, sam rad na korpusu redefinirao je nekoliko polaznih, tradicionalno definiranih, osobina idiomskih skupina. Prva dva problema tiču se translatoLOGIJE i ovdje su u sjeni, a druga dva navedena problema redefinirala su pojam stalnosti sastava idiomskih skupina i proširila granice kojima bi se frazeologija, kao nauka o frazemima, trebala baviti. Međutim, ovdje treba napomenuti da književno ostvarenje kao što je *Alisa u zemlji čuda* po svojoj tematici i strukturi dodatno otežava tu vrstu posla s obzirom na činjenicu da samim jezikom nastoji objasniti pojave lingvističke prirode – svjesnim ili nesvjesnim namjerama autora fantastičke knjige. Naime, pri “dešifriranju” upotrijebljenih idiomskih skupina pojavila se i suštinska dilema u vezi s općenito prihvaćenim stajalištem da su idiomске skupine očiti primjeri metaforizacije, metonimizacije i metaftonimizacije jezikom. Sve su, navodno, idiomске skupine primjeri kreativne upotrebe jezika koja podrazumijeva podražavanje nekoliko konceptualnih modela: najprije model konceptualne metafore prema kojoj su riječi spremnici za određeni sadržaj RIJEČI SU SPREMNICI ZNAČENJA, zatim pojedinačnih konceptualnih metafora i metonimija u konkretnoj upotrebi idiomskih skupina. Međutim, s obzirom na jezičku i književnu atmosferu ostvarenu u *Alisi u zemlji čuda* javlja se dilema metaforske i metonimijske upotrebe jezičkih jedinica s obzirom na to da se sve idiomске skupine gotovo u potpunosti koriste u doslovnom značenju. Time se zapravo postiže redefiniranje još jedne od tradicionalno shvaćenih osobina idiomskih skupina: odbijanje mogućnosti doslovne konceptualizacije. Naime, tradicionalno definirane osobine idiomskih skupina podrazumijevaju razumijevanje isključivo sekundarne nominacije, odnosno uzimanje u obzir samo transponiranog značenja. To također podrazumijeva neoslanjanje na doslovnu sliku koju konceptualizator može imati prilikom upotrebe idiomskih skupina. Međutim, samom se *Alisom* pokazuje koliko je olakšavajuća okolnost doslovna konceptualizacija prilikom “dešifriranja” značenja idiomskih skupina. Doslovna konceptualizacija stoji kao pasivna pozadinska – pomažuća – okolnost kojom se u jeziku može itekako poigrati i ojačati moguća semantička mreža među jedinicama mentalnog leksikona.

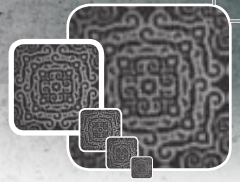
Takav je stav prema idiomskim skupinama ogledalo dekompozicijske hipoteze o procesuiranju idiomskih skupina općenito. Prema navedenoj hipotezi, značenje idiomskih skupina nastaje u “saradnji” doslovnih i figurativnih značenja konstituenata idiomskih skupina. Time se otvara mogućnost *analizabilnosti* idiomskih skupina i veza koje ostvaruju njeni konstituentni. Analizabilnost se razumijeva kao svjesnost o načinu na koji komponenta strukture doprinosi vrijednosti idiomske skupine u lingvističkom smislu. Također, smatramo da upravo doslovna konceptualizacija igra značajnu ulogu u usvajanju idiomskih skupina prilikom usvajanja znanja drugog i stranog jezika. Budući da se oslanjamo na denotativna značenja komponenta idiomskih skupina, ona nam pomažu da se prema datoj jezičkoj jedinici orijentiramo kao prema primarnoj ili sekundarnoj nominaciji.

Stalnost sastava idiomskih skupina razumijeva se kao pokazatelj stabilnosti idiomskih skupina u mentalnom leksikonu. Međutim, budući da su idiomske skupine eklatantni primjeri primjene jezičke i idiomske kreativnosti, stabilnost idiomskih skupina zavisi upravo od “nestabilnosti” njihovih sastava. One se kroz promjenu članova, rasporeda članova i sl. mijenjaju i time osiguravaju stalno mjesto u mentalnom leksikonu.

Nastavak sistemskog pogleda na ustaljene jedinice ogleda se u tome što je jedan dio prijevodnih ekvivalenata otvorio “pitanje” prirode dekomponiranih predikata u bosanskom jeziku. Smatramo da je i više nego potrebno uvrstiti dekomponirane predikate kao primjere frazema u jeziku iz više razloga. Jedan od njih svakako je multileksikalnost i prepoznatljivost. Ovo podrazumijeva i posebnu vezu s načinima na koje Carroll gradi književni lik svog Mačka.⁶

3. Na ovom mjestu, dakle, treba dati i osnovne podatke o jedinicama koje se u ovom radu nazivaju idiomskim skupinama. **Semantički frazemi / idiomske skupine** su višekomponentni spojevi riječi s nominacijom isključivo sekundarnog tipa, koje su otvorene prema

⁶ U različitim prijevodima *Alise u zemlji čuda* na ovim prostorima: Kezalo, Cerekalo, Cegiradska mačka, Čeriška mačka, Mačak, Mačka, Mačor Kezalo.

gramatičkoj i značenjskoj transformaciji i koje se u rečenicu uvode kao jedinstvena cjelina. Idiomske skupine predstavljaju višekomponentne jezičke jedinice s dominantnom lokucijom.

S druge strane, u korpusu se pojavljuju i tzv. **gramatički frazemi / gra-frazemi**. Gramatički frazemi predstavljaju višekomponentne spojeve riječi s primarnom nominacijom, transponiranošću gramatičkog tipa i transformacionom deficijencijom, koji se sintaksički u rečenicu uvrštavaju jedinstveno. Grafrazemi su višekomponentne jezičke jedinice s dominantnom ilokucijom, za razliku od dominacije lokucije u semantičkim frazemima. Među gramatičkim frazemima su kolokacije i dekomponirani frazemi, koji su obično predstavljeni dekomponiranim predikatima. Dodatni argument za takvo stajalište može biti ogledalo u engleskom jeziku, gdje su svi prijevodni ekvivalenti u obliku dekomponiranih predikata idiomi u engleskom jeziku. Kod njih ne prepoznamo transponiranost nominacije kao kod leksičkih frazema, ali ne prepoznamo ni kolokativnost, odnosno međusobnu – semantičku – zavisnost na način kako kolokant zavisi od kolokata. Međutim, kod gramatičkih frazema prepoznamo transponiranost na nekom drugom nivou, ali prepoznamo i sintaksičku zavisnost – sintaksičku kolokativnost, budući da bez prisustva drugog elementa ne postoji mogućnost uvrštavanja u rečenicu. Gramatičke frazeme, kako ih zove Tafra, potrebno je uvrstiti u opći sistem frazema kao jedan od rukavaca u kojem djeluje, ili može djelovati, proces udruženog djelovanja gramatikalizacije i frazeologizacije u (bosanskom) jeziku. Ova pojava nije usamljena. Ona ima svoje pandane i u drugim jezicima svijeta.⁷

Pojam gramatičkih frazema prepoznaju i Baranov i Dobrovol'skij (2008 prema Hrnjak 2017: 13). U suštini, ukoliko bi se ušlo u pomniju analizu, npr. dekomponiranih predikata, morala bi se primijetiti metonimijska priroda procesa koji vlada u njegovoj

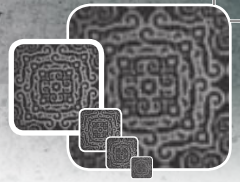
⁷ Naprimjer, u turskom jeziku: *alışveriş yapmak* (obaviti kupovinu), *şaka yapmak* (napraviti šalu), *tercüme etmek* (napraviti prijevod) itd. pod čijim se utjecajem, pretpostavljamo, i javila dekompozicija predikata u bosanskom jeziku, s obzirom na to da se u srednjovjekovnim žanrovima na našim prostorima ne javljaju dekompozicije predikata, a zatim se, najvjerojatnije, intenzivirala usljed administrativiziranja jezika dolaskom Austro-Ugarske na ove prostore.

formi i to je ta druga vrsta transponiranosti. U dekomponiranju predikata *uznemirila se* iz rečenice *Ona se uznemirila* koristimo se preoblikom, npr. *Ona je osjetila nemir* – čime smo cjelinu (*uznemirila se*) zamijenili dijelom (*nemir*). To je pokazatelj da i ovako gramatikalizirani izrazi podliježu pod utjecaj konceptualnih modela (metonimije) koji upravljaju procesima gramatičke frazeologizacije. Langacker argumentira zašto se uopće služimo metonimijom: “Metonimija dozvoljava efikasno pomirenje dva suprotstavljena faktora: potrebe za preciznošću, tj. za sigurnošću da je slušaočeva pažnja usmerena na nameravani cilj, i naše prirodne težnje ka tome da mislimo i eksplicitno govorimo o onom entitetima koji su nam kognitivno najistaknutiji” (Rasulić – Klikovac 2014: 325). Mršević-Radović također dekomponirane predikate smatra rezultatom (sintaksičke) frazeologizacije (1987: 32), ali o njima ne govori kao o jedinicama koje se trebaju proučavati unutar frazeologije. Dakle, kod ovih i sličnih primjera tzv. gramatičke frazeologizacije metonimija se uočava na nivou gramatičkih odnosa (naprimjer, između vrsta riječi) a ne na nivou leksema.

Postoji i treći oblik pojavnosti frazema u prijevodnim ekvivalentima u *Alisi u zemlji čuda*. Riječ je o pragmatičkim frazemima. **Pragmatički frazemi / pragmatemi** su višekomponentne, potpuno rutinizirane formule koje se koriste u različitim socijalnim situacijama. Pragmatemi su višekomponentne jezičke jedinice kod kojih dominira perlokucija. Među njima su primjeri poput: *za divno čudo*, *mrtva tišina* i sl.

U prijevodu se javio i jedan broj jezičkih jedinica koje pripadaju paremiologiji. Naime, poslovice ne smatramo dijelom frazeološkog fonda te nisu uzimane u obzir prilikom ove analize. Javio ih se također određeni broj: *Svaka ptica svome jatuu leti*; *Rečeno, učinjeno*; *Trla baba lan* i sl.

4. Ogromno bogatstvo frazeološkog sloja svjetskih jezika ogleda se i u pokušajima prijevoda idiomskih skupina s jednog jezika na drugi. U pojedinim slučajevima javlja se veće bogatstvo na jeziku

izvorniku od jezika na koji se prevodi, ali zabilježeni su i suprotni slučajevi. Međutim, u odnosu jezika prijevoda i jezika originala, kako je to slučaj s djelom *Alisa u zemlji čuda*, postoji znakovit reciprocitet. Naime, u određenom broju prijevoda više se prevodilaca služilo prijevodom idioma s originalnog engleskog jezika dekomponiranim predikatima u bosanskom jeziku. To je jedan od pokazatelja da se frazeološki fond širi na različite načine u bosanskom jeziku, ali i u drugim jezicima svijeta. Taj “sintaksički” rukavac širenja frazeološkog fonda pripojen je frazeologiji iz nekoliko formalnih razloga: među njima je očigledno reproduktivnost jedan od najjačih argumenata, ali ne tako malu ulogu igraju i multileksikalnost i objedinjenost u sintaksičkoj ulozi. Ova pojava, dakle, nije usamljena u bosanskom jeziku i najvjerojatnije se javlja usljed potrebe da se jezik i jezička sredstva atomiziraju na neki način. Drugim riječima, riječ je o dekonstrukciji koja se odvija u jeziku, što je uvjetovano potrebom da se u savremenom jeziku bude što precizniji. Grafrazemi, kako se nazivaju u ovom radu gramatički frazemi, kojima pripadaju, dakle, dekomponirani predikati, neistražen su frazeološki fond u bosanskom jeziku. Njemu bi se mogli pridružiti i drugi načini realizacije tzv. lingvističke transpozicije, koja funkcionira po principu razlaganja jezičkih sredstava na manje jedinice pomoću konceptualnih modela na jezičkom nivou. Takav je slučaj i sa dekomponiranim predikatima, kod kojih je metonimija osnovni mehanizam po kojem nastaju.

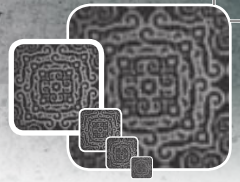
Vraćajući se na postavke ovoga rada, možemo zaključiti kako su idiomске skupine i općenito frazeološki fond zaista slične ponašanju Cerekala iz *Alise u zemlji čuda*: čak i na formalnom nivou. Mogu se pojaviti u fragmentima, baš kako to Cerekalo i radi, ali će se svejedno znati da se radi o idiomskim skupinama. To je činjenica koja je također poljuljala tradicionalnu vrijednost u vezi s idiomskim skupinama i njihovim stalnim i nepromjenjivim sastavom. S druge strane, idiomске skupine pojavljuju se na samo sebi poznat način. Načini na koje će se širiti frazeološki fond svjetskih jezika – krije se u ponašanju Cerekala.

Izvori

- Carroll, Lewis (1988): *Alice's Adventure in Wonderland*, Volume One Publishing Chicago, Illinois.
- Kerol, Luis (1989): *Alisa u zemlji čuda*, Luis Kerol, prev. Luka Semenović, Svjetlost, Sarajevo.
- Kerol, Luis (2004): *Alisa u zemlji čudesa*, prev. Predrag Raos, Mozaik knjiga, Zagreb.
- Kerol, Luis (1985): *Alica u zemlji čudesa i iza zrcala*, prev. Antun Šoljan, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb.
- Kerol, Luis (2007): *Alisa u zemlji čuda*, prev. Jasminka Ribar, Evro-Giunti, Beograd. (ćir.)

Literatura

- Corpas Pastor, Gloria (1996): *Manual de fraseología española*, Gredos, Madrid.
- Dobrovol'skij, Dmitrij; Piirainen, Elisabeth (2005): "Cognitive Theory of Metaphor and Idiom Analys", *Jezikoslovlje* 6, 7–35.
- Dobrovol'skij, Dmitrij; Piirainen, Elisabeth (2005): *Figurative Language: Cross-cultural and Cross-linguistic Perspectives*, Current Research in the Semantics/Pragmatics Interface, Elsevier, Amsterdam.
- Dobrovol'skij, Dmitrij; Piiraninen, Elisabeth (2010): "Idioms: Motivation and Etymology", u: *Yearbook of Phraseology*, Walter de Gruyter Mouton, Berlin – New York, 73–96.
- Fink Arsovski, Željka; Kovačević, Barbara; Hrnjak, Anita (2017): *Bibliografija hrvatske frazeologije. Frazeobibliografski rječnik*, Knjigra, Zagreb.
- Fink Arsovski, Željka; Hrnjak, Anita (ur.) (2007): *Slavenska frazeologija i pragmatika*, Knjigra, Zagreb.

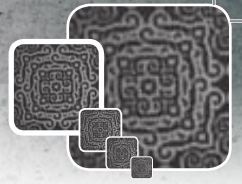
- Fink, Željka (2000): “Tipovi frazema – fonetskih riječi”, u: Stolac, Diana (ur.) *Riječki filološki dani*, Filozofski fakultet u Rijeci, Rijeka, 93–98.
- Halilović, Senahid; Palić, Ismail; Šehović, Amela (2010): *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
- Hrnjak, Anita (2017): *Frazeologija u rodnome okviru: Rodni elementi u hrvatskoj i ruskoj frazeologiji*, Knjigra, Zagreb.
- Lakoff, George (1972): “Linguistics and natural logic”, u: Davidson, Donald, Harmon, Gilbert (ur.) *The Semantics of Natural Language*, Reidel, Dordrecht, 545–665.
- Lakoff, George (1980): “Conceptual Metaphor in Everyday Language”, *Journal of Philosophy* 77 (8), 453–486.
- Langlotz, Andreas (2006): *Idiomatic creativity: A Cognitive Linguistic Model of Idiom-Representations and Idiom-Variation in English*, John Benjamins, Amsterdam – Philadelphia.
- Matešić, Josip (1982): *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb.
- Melvinger, Jasna (1983/1984): “Frazeološki parovi riječi”, *Jezik* 31/4, Zagreb, 107–114.
- Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir (2014): *Hrvatski frazeološki rječnik*, Ljevak, Zagreb.
- Omazić, Marija (2005a): “Cognitive Linguistic Theory in Phraseology”, *Jezikoslovlje* 6/1, 37–56.
- Omazić, Marija (2005b): “Introduction: WHY, WHAT and HOW in phraseology”, *Jezikoslovlje* 6/1, 1–5.
- Popović, Milenko (1980): “O frazemu i zamjenjivosti njegovih elemenata”, u: *Iz frazeološke problematike*, Zavod za lingvistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 47–49.

- Radman, Zdravko (1995): *Metafore i mehanizmi mišljenja*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb.
- Rasulić, Katarina; Klikovac, Duška (2014): *Jezik i saznanje: hrestomatija iz kognitivne lingvistike*, Filološki fakultet, Beograd.
- Šiljak-Jesenković, Amina (2003): *Nad bosanskim i turskim frazikonom. Semantički, sintaktički, lingvostilistički i sociolingvistički aspekt*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo.
- Stanojević, Mateusz-Milan (ur.) (2014): *Metafore koje istražujemo. Suvremeni uvidi u konceptualnu metaforu*, Srednja Europa, Zagreb.
- Stanojević, Mateusz-Milan (2013): *Konceptualna metafora. Temeljni pojmovi, teorijski pristupi i metode*, Srednja Europa, Zagreb.
- Tanović, Ilijas (2000): *Frazeologija bosanskoga jezika*, Dom štampe, Zenica.
- Vidović Bolt, Ivana et al. (2017): *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*, Školska knjiga, Zagreb.
- Vietri, Simonetta (2014): *Idiomatic Construction in Italian – A lexicon-grammar Approach*, John Benjamin Publishing Company, Amsterdam – Philadelphia.
- Vrljić, Stojan (1990): “Frazeološka jedinica kao sredstvo konciznog iskaza”, *Književni jezik* 19/4, Institut za jezik, Sarajevo, 195–204.

Phraseology of Alice in Wonderland

Abstract: Since phraseology is very rich ground for cultural examination, and considering that Lewis Carroll’s *Alice in Wonderland* is being translated more than once in western Balkan, we have found it interesting to look closely to this piece of art, especially the translation of idioms. We call them idiomatic constructions in Bosnian language, since Bosnian language does not have the tradition of using the term *idioms* as in English language. Some of

the translations were richer than the original, and the other way around. Examining this, we have come to another conclusion. It is a fact that predicate as a center of the sentence is very often expressed by idioms, but also as a decomposed predicate. We have noticed that many of the idioms in English language are being translated into Bosnian like decomposed predicate. This is why we have considered decomposed predicates as units of phraseology. Also, what we called linguistic transposition, works in phraseology in this way. Considering everything written in this paper we have concluded that The Chesire Cat in *Alice in Wonderland* is just like idioms in language: one cannot really catch them all, they appear and disappear the way “they” want.

Keywords: *Alice in Wonderland*, phraseology, idioms, translation

Izjava autora o nepostojanju sukoba interesa i poštivanju općih etičkih kodeksa:

Autor potvrđuje da ne postoji nikakav stvarni ili mogući sukob interesa vezan za ovaj tekst te da je tekst napisan u skladu s etičkim kodeksima prema preporukama COPE (Committee of Publishing Ethics).